

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

**Historie přeštické školy od konce 19.
století do 1. poloviny 20. století**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Michala Fornouzová

Učitelství pro 2. stupeň Zš, obor čj - dě

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph.D.

Plzeň, 2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uveden
literatury a zdrojů informací.

Plzeň 28. června 2018

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucímu diplomové práce PhDr. Miroslavu Breitfeldrovi, Ph.D. za pomoc, cenné rady a odborné vedení v průběhu řešení a zpracování této práce. Dále řediteli přeštické školy za dlouhodobé poskytnutí školních kronik.

Obsah

Obsah	1
Úvod	2
1. Historie města Přeštice	4
2. Historie českého školství.....	6
2.1. Školství za Rakouska Uherska	8
2.2. Školství za 1. republiky	10
2.3. Školství za protektorátu a druhé světové války	13
2.4. Školství po druhé světové válce	13
3. Založení přeštické školy	15
3.1 Počátky.....	15
3.2. Přeštická škola za Rakouska-Uherska	16
3.3. První světová válka a její vliv na chod přeštické školy	26
3.4. Přeštická škola za první republiky	28
3.6. Přeštická škola v letech 1945-1948.....	35
Závěr.....	39
Resumé.....	41
Zdroje	42

Úvod

Tato diplomová práce zpracovává dějiny Základní školy Josefa Hlávky v Přešticích od vzniku starší školní budovy roku 1887 do roku zavedení jednotné školy 1948.

Zvolené téma je mi blízké, neboť jsem v minulosti tuto základní školu navštěvovala a v letošním roce jsem měla možnost provést zde praxi. S přeštickou školou jsem provázána i v osobním životě, jelikož v ní působí příslušníci mé rodiny. Dalším důvodem bylo loňské stotřicáté výročí založení starší školní budovy, s ním spojené oslavy a výstavy v Domě historie Přešticka. Když jsem se začala tématem blíže zabývat, zjistila jsem, že tato problematika není dostatečně probádána.

Práci jsem rozdělila do třech větších celků. První z nich zkráceně pojednává o historii města od prvních písemných zmínek až po současnost. V této části mi byly oporou kniha E. V. Řičáka Dějepis města Přeštice a okolí, publikace Václava Brašny, nesoucí prostý název Přeštice, ale také internetové stránky Spolku na záchranu historických památek Přešticka.

Druhá část je věnována stručné historii školství na našem území do roku 1948. Primárním cílem této kapitoly je vystihnout specifika vzdělávání dané doby a odhalit významné rozdíly. Nejprve jsem se zaměřila na charakteristiku období Rakousko-Uherské monarchie, v tomto oddíle je obsažena i problematika první světové války. Dalším obdobím, které plynule navazuje na předchozí, je éra první republiky trvající až do děsivých let Protektorátu Čechy a Morava, jimž se věnuje další podkapitola. Závěrem druhé kapitoly je stručný popis poválečného uspořádání československého školství končící v roce 1948.

Ve třetím, nejobsáhlejším celku mé diplomové práce, jsem se zaměřila na konkrétní popis průběhu vzdělávání v určitých obdobích na přeštické škole, lépe řečeno na přeštických školách. Hlavním zdrojem informací mi byly kroniky všech škol, které se zde v průběhu let 1887 – 1948 vystřídaly. Tato kapitola je rozčleněna na několik menších podkapitol. V každé z nich se věnuji podrobnější charakteristice daného období. Autentické citáty z kronik, které využívám v celém textu, napomáhají čtenáři pochopit pocity a postoje autorů. Pro úplnost informací se vracím k samotným počátkům školství v Přešticích.

Hlavním cílem práce je tedy charakteristika školství v diametrálně odlišných typech státního zřízení, jejich následná komparace a konkretizace na určitém školském zařízení,

což je právě vzdělávací instituce v Přešticích. Za další a neméně důležitý cíl považuji přiblížení historie města Přeštice ve spojení s dějinami školy.

1. Historie města Přeštice

Přeštice jsou se svými téměř sedmi tisíci obyvateli největším městem jižního Plzeňska, leží na povodí řeky Úhlavy na půli cesty z Plzně do Klatov. Jejich dominantou je barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie, vystavený dle návrhů slavného architekta Kiliána Ignáce Dietzenhofera.

V minulosti byly Přeštice malou tržní osadou, stojící na obchodní cestě. První zmínka o nich stojí v listině Přemysla Otakara I. roku 1226 a pojí se se jménem Zwatobor de Pressic¹, od něhož pravděpodobně získaly svůj název, i když jeho výklady se značně liší. O několik let později, přesněji v roce 1239², bylo město prodáno kladrubskému benediktinskému klášteru. V rukou tohoto řádu zůstala obec až do husitských válek, kdy se mniši rozprchli, v obavě před přeštickými poddanými a zároveň s nimi zaniklo i proboštství.

Tehdejší městyš věnoval král Zikmund do zástavy švihovským pánům ze Skály a Rýzemberka. V roce 1527 byly Přeštice povýšeny na město³. V témže roce zároveň získaly svůj vlastní městský znak – dvě orlice se zlatou korunou na stříbrném podkladu, tímto znakem se pyšní dodnes.

Po celé 16. století se město dostávalo do rukou různých držitelů. Během třicetileté války zažili obyvatelé kruté časy, Přeštice byly drancovány, lidé chudli, stíhali je různé epidemie, nebyl výjimkou ani hladomor. V 17. a 18. drželi politickou i hospodářskou moc různé světské i církevní úřady a obyvatelstvo s nimi vedlo neustálé spory⁴. Systém poddanství trval v Přešticích až do druhé poloviny 18. století, kdy začal feudalismus ustupovat novým buržoazním směrům. Společenský i sociální život tak dostal naprosto nový rozměr. Začala se rozvíjet řemesla, živnosti i obchod.

Na počátku 19. století již měly Přeštice kolem 200 domů⁵, většinou přízemních s doškovou či šindelovou střechou. Vícepatrové stavby stály pouze kolem čtvercového

¹ ŘIČÁK, E. V. *Dějepis města Přeštic a jeho okolí: E.V. Řiřák*. V Praze: Petřík, 1864, s 1.

² Tamtéž s 22.

³ Tamtéž, s. 27.

⁴ BRAŠNA, Václav, ed. *Přeštice*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1976, s 23.

⁵ Tamtéž, s. 23.

náměstí a patřily zámožnějším rodinám řemeslníků nebo hospodářů. Přeštice se v tehdejší době pyšnilo pivovarem, lihovarem, cihelnou, mlýnem či pilou. V tu dobu město vzkvétalo a nic na tom nezměnila ani epidemie cholery, která obyvatele postihla roku 1831. Konaly se zde výroční trhy a jarmarky, proslulé v širokém okolí, v době jarmarečních trhů se dokonce ani nevyučovalo ve škole. Hospodářský rozvoj města zanedlouho vyžadoval zlepšení dopravní infrastruktury, a tak na sebe nedalo dlouho čekat vybudování železniční trati, jež výrazně přispělo k dalšímu rozvoji města.

„Dne 20. Měsíce září byl pro město naše dnem nejdůležitějším; slavilo se otevření železná trati Plzeň – Nýrsko. Celé město bylo na nohou.“⁶

Obyvatelstvo města tvořili hlavně řemeslníci, zemědělci a obchodníci. Vzkvétal především řeznický cech, z největší části zaměřen na vepřový dobytek. Tato tradice přispěla k vyšlechtění slavného přeštického černostrakatého prasete (uznaného v roce 1964 jako samostatné plemeno⁷). V nadcházejících desetiletích město dále vzkvétalo, a tak nebylo překvapením, že se ve druhé polovině 19. století stalo okresním městem⁸. V roce 1900 měly Přeštice kolem 3000 obyvatel⁹. Další vývoj byl značně ovlivněn válečnými konflikty. V první světové válce zahynulo celkem 120 přeštických občanů. Období první republiky přineslo velký stavební rozmach. Kromě čtvrtí rodinných domků byly staveny také velké ústřední budovy jako například okresní hejtmanství, okresní hospodářská záložna, okresní nemocenská pojišťovna, okresní soud, pošta a velká sokolovna. Odebráním Sudet se Přeštice staly prakticky pohraničním městem. Během druhé světové války obyvatele sužovaly letecké nálety, nedostatek potravin i nerostných surovin zvláště v období, kdy panovaly nepříznivé klimatické podmínky (kruté mrazy a rozsáhlé záplavy). V poválečném vývoji můžeme sledovat neblahý vliv dalšího totalitního režimu na rozvoj města. Vše co se v prvorepublikové éře vybuďovalo, bylo novým komunistickým směrem degradováno. Došlo ke zrušení okresního úřadu, spolků, které ve městě hojně zastávaly kulturní funkci. Malé podniky a soukromé firmy prakticky přestaly existovat a byly nahrazeny pobočkami státních podniků Tesla a Prefa¹⁰. Na vzhledu města

⁶ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1868-1895*, s 24.

⁷ <https://www.prestice-mesto.cz/mesto/o-meste/presticke-prase/>

⁸ BRAŠNA, Václav, ed. *Přeštice*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1976, s 27.

⁹ Tamtéž, s. 27.

¹⁰ www.spolek-prestice.cz/wp-content/uploads/2015/08/Historie-Prestic.docx

se podepsala tehdejší socialistická architektura. V rámci JZD vyrostlo za Přešticemi vysoké sílo a uprostřed města rozsáhlé sídliště. K celkovému snížení významu města přispěl zánik okresu Přeštice, který byl přeměněn na okres Plzeň – jih¹¹.

V dnešní době opět dochází ke zvelebování a hlavně rozrůstání obce. Pyšní se statutem vysoké životní úrovně, ke které přispívá nová velká školní budova Na Jordáně otevřená v roce 1995.

2. Historie českého školství

Historie českého školství má poměrně dlouhou tradici. O prvních školách se mluví již v souvislosti s cyrilometodějskou misí. Právě církev byla po celý středověk nejvýznamnějším nositelem vzdělanosti. Školská zařízení byla zřizována řády premonstrátů, augistiánů, benediktinů (právě tento řád měl zásluhu na založení první farní školy v Přešticích)¹².

S velkým rozmachem měst stoupala potřeba vzdělaného obyvatelstva, a tak už v době vlády Karla IV. fungovala v českých zemích poměrně hustá síť elementárních škol, jež byly určeny pouze pro chlapce. Jedním z největších mezníků, pozvedající úroveň českého vzdělávání, bylo založení Karlovy univerzity roku 1348¹³.

Středověký vzdělávací systém vycházel z potřeb církve šířit a zejména upevňovat křesťanskou víru. V opozici ke katolické církvi byly zakládány první protestantské školy Jednoty bratrské, které se pyšily vysokou úrovní. Vyučován byl zpěv, čtení, psaní a náboženství. Nejvýznamnějším představitelem Jednoty bratrské je Jan Ámos Komenský, který se po celý život věnoval opravě a správnému nastavení vzdělávacího systému, avšak tehdy jeho poznatky zůstaly pouze na teoretické úrovni. Školy Jednoty bratrské zanikly po kruté porážce českých pánů roku 1620 na Bílé Hoře¹⁴.

Dalším důležitým činitelem byl svého času jezuitský řád, jenž se významně podílel na vysoké úrovni gymnaziálního a vysokého školství. Jezuité přispěli novým školským systémem tzv. šestitřídni latinskou školou¹⁵.

¹¹ Tamtéž.

¹² SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s. 29.

¹³ <https://www.cuni.cz/UK-1391.html>

¹⁴ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s. 36.

¹⁵ Tamtéž, s.38.

Tereziánské a Josefínské reformy

Za vlády Marie Terezie (1740 – 1780) docházelo k výraznému odklonu od feudalismu, v této souvislosti si žádaly přicházející ekonomické a hospodářské změny ve společnosti další zkvalitnění vzdělávání – zejména v rozsahu učiva a v možnosti poskytování elementárních poznatků širším vrstvám obyvatelstva. Na žádost Marie Terezie přijel do Vídně učenec a pedagog Ignaz von Felbiger¹⁶, mimo jiné autor díla *Knihy metodní*¹⁷, jejíž studium bylo doporučeno všem učitelům, a jelikož disponoval schopností a pedagogickými znalostmi, měl hlavní zásluhu na vzniku *Všeobecného školního řádu*¹⁸.

Cílem Všeobecného školního řádu bylo:

- Přesunout kontrolu nad vzděláváním od církve ke státu, což se v menší míře podařilo. Byla zřízena studijní dvorská komise, čímž církev ztratila svůj neomezený vliv.
- Vybudovat školy v každé farní obci, poskytnout vzdělání všem obyvatelům bez zřetele na sociální vrstvu či pohlaví. Začaly vznikat první dívčí třídy, časem probíhalo vyučování dokonce ve smíšených třídách chlapců i dívek.
- Zavést povinnou školní docházku, ta měla trvat 6 let (děti od 6 do 12 let), avšak v řádu stálo spíše doporučení. Definitivní povinnost chodit do školy vznikla až o necelých sto let později.
- Zlepšit postavení učitelů – poměrnou část z platu budou dostávat ve formě finanční odměny, budou navštěvovat tzv. preparandy, tímto krokem se postupně vydařilo do jisté míry eliminovat trend, kdy roli učitele vykonávali měšťané, vysloužilí vojáci či nedostudovaní studenti.

Struktura škol

V menších městech nebo vsích s farou byly zřizovány školy triviální (jedno či dvoutřídní). Vyučováno zde bylo čtení, psaní, počítání, náboženství, na vesnických školách

¹⁶ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s. 152.

¹⁷ Tamtéž, s. 155.

¹⁸ Tamtéž, s. 153.

dále hospodaření, v měšťanských spíše předměty, splňující potřebné znalosti pro řemeslnou výrobu.

Ve větších městech se jednalo o školy hlavní trojtřídní, obohacené o vyučování základních znalostí dějepisu a zeměpisu, psaní dopisů nebo základů latiny. Školy byly rovněž zaměřeny buď na řemeslnou, nebo zemědělskou výrobu.

V Praze a Brně byly zřízeny školy normální, které zastřešovaly obecné vzdělání a měly být vzorem pro školy hlavní a triviální¹⁹.

Elementární školství zůstalo takto nastavené až do 60. let 19. století.

I přes snahy z počátku 19. století, kdy došlo k úpravám zejména v oblasti církevního vlivu na výuku, zůstaly školské reformy Marie Terezie a jejího syna Josefa II. výjimečným činitelem kvality tehdejšího školství. Velmi výrazně přispěly k rozšíření české vzdělanosti, navýšily gramotnost obyvatelstva o několik desítek procent. Tyto reformy daly základ dalším změnám, které proběhly o sto let později.

2.1. Školství za Rakouska Uherska

Školství po roce 1848

Studijní dvorskou komisi nahradilo ministerstvo kultu a vyučování²⁰. Jeho prioritou se staly střední a vysoké školy.

Vedle gymnázií vnikaly tzv. reálky²¹. Doba studia trvala 6 let a výuka byla zaměřena spíše na přírodovědné a technické obory. Reálky daly základ dnešním průmyslovým středním školám. Na gymnáziu se studovalo o dva roky déle, 8 let bylo rozděleno do dvou čtyřletých cyklů. Po prvních 4 letech mohli vystudovaní působit např. jako úředníci. Druhý blok byl nově zakončen maturitní zkouškou, která se stala podmínkou pro studium na vysoké škole.

¹⁹ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s. 154.

²⁰ Tamtéž, s. 165.

²¹ Tamtéž, s. 164.

V roce 1867 vznikla nová ústava, která svou podstatou povolila další reformování školství, na novém školském zákoně se podílel tehdejší ministr Leopold Hasner, odtud Hasnerovy zákony²².

- Důležitým krokem bylo zrovnoprávnění německého a českého jazyka.
- Zavedení povinné školní docházky, jejíž dodržování se kontrolovalo a byl na ni brán velký zřetel.
- Byly zřízeny nové správní orgány – místní správa, okresní správa a zemská správa, církvi tak zbyla kontrola pouze nad vyučovacím předmětem náboženství nebo nad soukromými školskými zařízeními.
- Elementárnímu vzdělávání se dostalo nového rozdělení. Na místo předchozích triviálních, hlavních a normálních škol vznikaly školy obecné a měšťanské.
„Měšťanská škola nevznikla jako škola zcela jiného typu než škola obecná, ale jen jako varianta obecné školy. Obsah vzdělání ji však postavil na podstatně vyšší úroveň.“²³
- Byly zakládány vzdělávací ústavy pro učitele, plat byl vyplácen pouze finančně v pravidelných intervalech.

Kromě novelizace, která proběhla v roce 1883²⁴ a obsahovala např. základy chování ve škole, nebo dodatek o zrušení tělesných trestů, platil Hasnerův zákon až do konce první světové války. I přesto že určoval povinnou školní docházku stanovenou na osm let a sankcioval její nedodržování, neupravoval už počet let odstudovaných na obecné či měšťanské škole²⁵ (buďto osm let na škole obecné, nebo pět let na obecné a tři roky na škole měšťanské). Bezplatné vzdělání všem vrstvám obyvatelstva tak bylo poskytnuto a zajištěno právě povinnou školní docházkou. Problém však nastal ve financování studia na navazujících středních či vysokých školách, které si kvůli drahému školnému mohly dovolit pouze děti ze zámožnějších rodin²⁶.

²² Tamtéž, s. 165.

²³ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s. 166.

²⁴ Tamtéž, s. 169.

²⁵ Tamtéž, s. 167.

²⁶ Tamtéž, s. 167.

2.2. Školství za 1. republiky

Nově vzniklé státní zřízení vyžadovalo kompletní inovaci systému zákonů, což se samozřejmě nevyhnulo ani školství. Prvotní a nejrazantnější změny vyžadovalo zejména několik oblastí.

Prvním požadavkem bylo sjednocení úrovně v celorepublikovém měřítku napříč všemi stupni škol. Druhým - definitivní úprava míry vlivu církve na vzdělávání, a třetím - obsahová stránka předmětů vyučujících se na všech úrovních škol, jejich nadbytek či nedostatek.

Pro řešení těchto stěžejních problémů byl zřízen nový orgán. Ústředním školským úřadem se stalo Ministerstvo školství a národní osvěty²⁷ (dále MŠANO), jemuž výrazně prospělo složení ministerských úředníků z řad pedagogických odborníků a učitelů. Nižší školské orgány byly prozatím beze změny ponechány.

V souvislosti s koncem první světové války a hlavně se vznikem nového státního zřízení, nahrazujícího Rakousko-Uherskou monarchii, bylo v Československu nutné sjednotit velmi rozdílnou úroveň vzdělání v Českých zemích, na Slovensku i v Podkarpatské Rusi. Germánské a maďarské vlivy byly v obou vzdělávacích systémech na první pohled patrné²⁸. I přestože se české školství, zejména v pohraničí, potýkalo s velmi silným německým vlivem, bylo na daleko vyšší úrovni než slovenské. Prvním krokem pro sjednocení roztržitého systému bylo postupné rozšiřování a upevňování českých osnov, které počalo roku 1919.

Změny týkající se poválečného školství hned v prvních dvou letech se dotkly i vysokého školství. Došlo k přejmenování Karlo-Ferdinandovy univerzity na Karlovu, k níž přibýly na československém území ještě další dvě, a to v Brně – Masarykova univerzita a československá státní Univerzita Komenského v Bratislavě.²⁹

Dalším úkolem nově vzniklého ministerstva se stalo vyřešení citlivé národnostní a jazykové situace. Podle mírových smluv bylo Československo povinno poskytnout vzdělání v příslušném jazyce menšinám v oblastech, kde žil určitý poměr obyvatelstva jiného

²⁷ KUZ'MIN, Michail Nikolajevič. *Vývoj školství a vzdělání v Československu*. Praha: Academia, 1981, s. 179.

²⁸ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987 s. 219.

²⁹ KOPÁČ, Jaroslav. *Dějiny školství a pedagogiky v Československu*. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1971. s.15.

národa. Proto byl již roku 1920 vydán Zákon o menšinovém školství³⁰. Týkal se zejména škol v pohraničí, které spadaly přímo pod ministerstvo školství, a tak se vyhýbaly vlivu zemských rad. Tento zákon byl zaměřen hlavně na německé obyvatelstvo.

Další vážnější problematika, která se objevovala už od tereziánských reforem, byla střídající se míra vlivu církve na vzdělávání. Bylo apelováno na školy, aby zbavily předmět náboženství povinného statutu, tudíž by daly rodičům potažmo žákům větší svobodu v rozhodování, zdali budou chtít tento předmět vůbec navštěvovat.

Do těchto let rovněž datujeme rozmach speciálních škol pro hluchoněmé, nevidomé, duševně i tělesně postižené. Vznik Jedličkova ústavu, který měl jisté precedentní postavení, datujeme již do předválečných let, přesněji do roku 1913.³¹

Ke konečnému řešení třetí oblasti přispěl zejména první sjezd učitelstva konaný v Praze v roce 1920, který položil základ Československé obci učitelské³². Padlo na něm mnoho návrhů, jenž měly zkvalitnit a zefektivnit výuku. Nejvýhodnější změny učitelé spatřovali v omezení počtu žáků ve třídě – jestliže ještě před první světovou válkou mohlo jednu třídu navštěvovat až sto dětí, nyní byl návrh ke snížení o celé dvě třetiny, a to na pouhých třicet. Zkvalitnění základního vzdělávání viděli účastníci sjezdu učitelstva také v rozšíření, úpravě a systematizaci obsahu učiva – rozdělení do šesti oborů – 1. jazykový, 2. zeměpisný a dějepisný, 3. přírodovědecký, 4. počtářský, 5. esteticko-technický, 6. esteticko-výchovný.³³

I přesto, že se církevní otázka zdála být vyřešena MŠANO, jednalo se o definitivní odluce církve od vzdělávacích institucí (opět vyjma soukromých církevních škol) i na tomto sjezdu.

Neméně významným bodem se stalo projednání o vzdělání pedagogů, padly návrhy na zřízení pedagogických fakult.

Mezi další úpravy patřilo například zařazení mateřských škol do komplexního vzdělávacího systému.

Jakkoli nosné a distingované návrhy a poznatky na sjezdu padly, zůstaly pouze na

³⁰ <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1873&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

³¹ http://www.jus.cz/parse_url.php?url=/historie-JUS-jako-celku

³² SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987 str. 210.

³³ KOPÁČ, Jaroslav. *Dějiny školství a pedagogiky v Československu*. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1971, s.30.

rovině teoretické. Některé z nich se sice podařilo v nějaké míře prosadit, ale nedá se říci, že by všechny vzešly pouze z prvního a na dlouhou dobu posledního učitelského sjezdu.

Slavnostní otevření Školy vysokých studií pedagogických v Praze se konalo již 16. října 1921 na Univerzitě Karlově³⁴. Obdobně koncipované fakulty pedagogického zaměření byly otevřeny i na ostatních univerzitách v Československu.

Mezníkem v uznávání československého učitelstva bylo zrušení paritního zákona, který platově stavěl pedagogy na nejnižší úroveň státních zaměstnanců. Bylo to právě spravedlivější ohodnocení učitelské profese, které přispělo ke zvýšení úrovně československého školství³⁵.

Některé návrhy ze sjezdu učitelstva byly nakonec vyslyšeny a v roce 1922 byl vytvořen tzv. Malý školský zákon³⁶, který upravoval vzdělávání na školách občanských a obecných. Například mezi stávající vyučovací předměty přidal občanskou nauku, ruční práce pro chlapce a domácí práce pro dívky. Ale také upravoval nejvyšší možný počet žáků v jedné třídě, a to na pouhých 60. K této změně však mělo docházet postupně, neboť velké množství škol nebylo prostorově ani profesně připraveno. Objevilo se v něm i zrovnoprávnění učitelů a učitelek, které v praxi spočívalo především v právu učitelek působit i ve vyšších třídách chlapeckých a smíšených. Byl to jeden ze způsobů jak genderově vyrovnat uplatnění mužů a žen v této profesi. Protože podmínky v zákoně platily pro školy napříč Československem, dá se mluvit o jeho sjednocujícím charakteru. Vzhledem ke zdařilosti v plnění těchto nařízení můžeme považovat Malý školský zákon za další milník ve snahách o idealizaci československého školství.

Během prvních deseti let existence Československa došlo k obrovskému nárůstu počtu obecných a měšťanských po celém území. Hustá síť českých škol tak byla rozšířena o pohraniční a hlavně slovenské, ze kterých se ke konci 20. let prakticky podařilo vymýt hlavní vyučování v maďarštině. Čechy zaznamenaly daleko vyšší zájem o studium především na měšťanských školách. Rozvoj nezaznamenalo pouze školství elementární, nýbrž i střední a vysoké.

V průběhu dvacátých a třicátých let se systém prvorepublikového školství dostal na velmi vysokou úroveň. Bohužel následkem událostí, které otráslý z počátku prakticky

³⁴ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

³⁵ KOPÁČ, Jaroslav. *Dějiny školství a pedagogiky v Československu*. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1971, s.47.

³⁶ Tamtéž, s. 56.

celým světem, později jen východním blokem, byl tomuto demokratickému vývoji na další desítky let konec.

2.3. Školství za protektorátu a druhé světové války

„Nacistická okupace v českých zemích znamenala zásadní obrat od demokraticky zaměřené tendence československého školství.“³⁷

Nacistická okupace měla katastrofální dopad na české školství. Protektorátní vláda vydávala řadu zákonů a vyhlášek, jejichž podstatou byl soulad s idejemi Velkoněmecké říše. Veškeré úpravy se dotkly i všech úrovní škol, které měly zajistit výchovu takového občana, který ctí a reprezentuje názory a postoje Velkoněmecké říše. Od počátečních zákazů učebních pomůcek – jako byly mapy, obrazy a knihy, došlo přes korekturu či zákaz samotných učebnic k úpravě učebních osnov jednotlivých předmětů³⁸. V některých případech byly nežádoucí obory zakázány. Závěrem celkové redukce podmínek, za kterých československý prvorepublikový vzdělávací systém fungoval, bylo uzavření vysokých i středních škol, z čehož vyplývá nulové vzdělávání budoucích pedagogů nebo pravidelné plnění nařízených zkoušek z německého jazyka. Došlo také k zástavě činnosti pedagogických časopisů např. Komenský nebo Střední škola³⁹. V konečném důsledku bylo mnoho škol zabráno pro vojenské účely. V opozici těmto opatřením značně omezujícím svobodu vznikaly tajné učitelské odbojové organizace⁴⁰, spolupracující jak s vnitrostátním tak se zahraničním odbojem. Mnoho členů těchto skupin bylo krutě potrestáno.

2.4. Školství po druhé světové válce

První tři roky po druhé světové válce se nesly v duchu nápravy zdevastovaného školství. Do tohoto procesu se už od počátku jasně promítala orientace na východ, přesněji na Sovětský svaz.

Za jednu z prvních výraznějších změn v poválečném vývoji školství považujeme vznik dvouletého budovatelského programu, jehož záměrem bylo vytvoření hmotného předpokladu ke zvýšení všeobecného blahobytu. Žáci budou vychováni jako občané

³⁷ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987 s. 250.

³⁸ Tamtéž, s. 251.

³⁹ Tamtéž, s. 252.

⁴⁰ Tamtéž, s. 253.

lidově demokratického státu, již od počátku budou vedeni k uvědomění a odpovědnosti. Budou se výrazněji podílet na plánování jejich vlastní práce. Zapojí se do chodu školy formou samosprávy. Bude v nich budována úcta k fyzické práci. Dvouletý plán obsahoval také opatření zdravotní prevence, které by předcházelo častým epidemiím, hlavním návrhem se staly pravidelné návštěvy lékaře na škole či bezplatné očkování žáků.

Zlomovým zákonem pro strukturu československého poválečného školství se stal zákon o jednotném školství z jara roku 1948. Škola byla rozdělena na tři stupně. První až pátý postupný ročník byl zahrnut ve škole národní, šestý až devátý ve škole střední a třetím stupněm byly školy povinné a výběrové. Ve všech typech škol studovali dívky i chlapci ve smíšených třídách.

*„Jeho provedením dostane se v duchu naší nové ústavy veškeré mládeži československé bez rozdílu původu, sociálního postavení a vyznání jednotné výchovy a obecného i odborného vzdělání na školách, které tvoří jednotnou školskou soustavu.“*⁴¹

Zákon vešel v platnost od 1. září 1948

⁴¹ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1945-1953, nestránkováno.*

3. Založení přeštické školy

3.1 Počátky

„Jak a kdy stálé a veřejné vyučování v Přešticích započalo, neví se, jisto jest, že řádné vyučování počítí muselo hezky záhy a nebudeme přeháněti, udáme-li, že Benediktini nabyvše r. 1245 Přeštic a vystavivše gotický chrám (r. 1742 stržený), starali se též o zařízení školy klášterní.“⁴²

Není přesně známo, kdy byla první přeštická škola založena, jisto je pouze to, že vyučování probíhalo v němčině pod řádem benediktinů. V tu dobu byla škola ryze chlapecká. Další písemné zmínky o středověké škole jsou velmi chudé, stojí za to snad jen poznámky o výjimečných osobnostech, které přeštickou školu navštěvovaly, nejprve jako žáci, později se někteří z nich vrátili i v roli opačné. Mezi nejznámější patřil tehdy Jan Přeštický z Javořic (žil na přelomu 15. a 16. století, stal se rektorem pražské univerzity), Šebestián Mosazný (žil ve druhé polovině 16. století, významný učitel na pražské univerzitě), Václav Stach (básník a spisovatel) a Jakub Jan Ryba (pedagog a hudební skladatel, autor české mše vánoční Hej mistře).⁴³ V rukou benediktinů zůstala starost o vzdělávání na Přešticku až do první poloviny 18. století. Vše se změnilo až roku 1739⁴⁴, kdy byl benediktinský klášter svržen, a škola připadla městu. Školní budovou tehdy byl starý chatrný dřevěný domeček v katastrofálním stavu, z důvodu bezpečnosti byly místo něj pronajaty světnice v měšťanských domech.

„a v němž jak vůbec vyučování zastaviti se muselo, anto ve zdech povstaly tak veliké otvory, že dítky děrami těmito velmi pohodlně prolézaly.“⁴⁵

Vzhledem k probíhající reformaci celého školského systému však bylo jasné, že provizorní řešení pronájmu v soukromých domech nebude dlouhodobě dostačující, proto se město rozhodlo zajistit jiné větší a pohodlnější prostory. Roku 1820 byla postavena nová dvoupatrová budova⁴⁶. Obsahovala tři třídy, dva učitelské byty a jednu místnost pro produčitele. Financována byla městem Přeštice a okolními obcemi (dnes je nazýváme

⁴² Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1868-1895, s.1.*

⁴³ Tamtéž, s. 2.

⁴⁴ Tamtéž, s. 3.

⁴⁵ Tamtéž, s. 3.

⁴⁶ Tamtéž, s. 4.

spádovými – Příchovice, Lužany, Skočice, Žerovice a Kucíny). Nemalou měrou se podílel i hrabě ze Shönburnu⁴⁷. Za nejvýznamnější učitele, kteří v nové školní budově v počátku působili, považujeme Karla Loukotu a jeho syna. Jan Loukota zdědil učitelské nadání po otci, jeho zásluhou vznikla při přeštické škole nadace Václava Hanky, jež měla podporovat chudé žáky. Vždy v den výročí jeho úmrtí byla vyplácena jednomu z vybraných určitá částka na studia. Zároveň se také začalo s přípravami přeměny obecné školy farní na hlavní školu farní, jež měla poskytnout rozsáhlejší vzdělání většímu počtu žáků.

Již několik let před otevřením hlavní školy, přispěl další z významných učitelů - Jan Jiskra k zvětšení rozsahu učiva tím, že přidal mezi triviální předměty i výuku reálií. Z malé farní triviální školy se postupem času stávala větší a větší instituce, která si žádala systematictější řídicí strukturu. Prvním pokusem byl nově vzniklý školní výbor z roku 1866 složený ze zástupců města⁴⁸, přidružených obcí a velkostatku, avšak jeho velkým nedostatkem byla absence kohokoli z učitelstva.

„Pod správou školního výboru – v němž nikdo z učitelstva místa neměl – škola valně neprospívala, ač mnohý z výboru pro zdar školy horlil, což dlužno o Janu Hofmeistrovi říci, škol. výbor kryje jen výdaje nejnútnejší a nemají pravý a upřímný smysl pro školu a boje se výdajů, jenžby oprava i co do vyučování i co do stavby a vydržování vyžadovala hleděl udržovati školu nejen pouze v posavadních kolejích, ale vzpíral se i všemu zlepšování, jenž jednotlivci a Přeštice podniknouti chtěly.“⁴⁹

Nedá se však popřít, že by školní výbor zcela postrádal význam. Za prvních let jeho fungování se podařilo školu rozšířit o první paralelní třídu dívek. Do školní budovy rovněž přibyl malý byt pro školníka⁵⁰.

3.2. Přeštická škola za Rakouska-Uherska

Roku 1868 byla v Přešticích založena první hlavní farní škola, jejím ředitelem byl jmenován Josef Rebec⁵¹. O necelý půlrok později (1. dubna 1869) bylo zřízeno školní

⁴⁷ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1868-1895, s.*

⁴⁸ Tamtéž, s. 9.

⁴⁹ Tamtéž, s. 9.

⁵⁰ Tamtéž, s. 9.

⁵¹ Tamtéž, s. 11.

muzeum⁵², do kterého věnovali sbírky mnozí občané Přeštic. Zanedlouho se do vlastnictví muzea dostaly sbírky hospodářských a řemeslnických nástrojů, a dokonce první stroj poháněný elektřinou, vycpaná zvířata, i slušná sbírka map, kterou věnoval sám ředitel. V dalších letech se sbírky rozšiřovaly geometrickou řadou, žáci pořádali divadelní představení, aby přispěli k nákupu nových matematických, přírodopisných a zeměpisných pomůcek, které by jim co nejlépe napomohly ve studiu.

Nový směr vývoje nejen přeštické školy nastavily tzv. Hasnerovy nové školské zákony z roku 1869. Učitelstvo se k nim stavělo dvěma způsoby. Ti, kteří změny jednoznačně přivítali, ale i ti, kteří byli jasně proti. V prvních letech reforem stíhaly učitele kruté časy.

Nebylo výjimkou, že dostávali plat, tzv. služné, až po pěti měsících⁵³. Bylo tedy nutné hledat si jiné přivýdělky a učitelská práce byla prakticky dobrovolnou neplacenou činností, kterou však přeštičtí pedagogové vykonávali s patřičnou láskou. Což dokazovala i se školou spojená bohatá kulturní činnost, například založení pěveckého spolku Skála nebo Besedy, v níž se konaly poučné přednášky.

Dne 29. listopadu probíhala okresní učitelská konference, na které byly dohodnuty „osnovy“ učiva každého předmětu. Tento počín měl zásluhu na jakémsi sjednocení rozsahu znalostí na konci každé třídy, dnes těmto podmínkám říkáme výstupy. První oficiální učebná osnova byla na okresní učitelské konferenci sjednána dle návrhu Josefa Rebce.

„Mnoholi učebné látky z každého předmětu zapotřebí vyměřiti jednotlivé třídě, aby se úkolu vytknutého obec. školám dosáhlo.“⁵⁴

První učební osnovy

- Hodiny náboženství se v první a druhé třídě konaly dvakrát týdně, ve vyšších třídách třikrát pod vedením katechety, nicméně Josef Rebec vzpomíná, že by každý učitel měl děti *„k náboženské cestě vésti“⁵⁵*

⁵² Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštic, *Kronika 2. Národní škola Přeštic, 1868-1895*, s. 12.

⁵³ Tamtéž, s. 14.

⁵⁴ Tamtéž, s. 32.

⁵⁵ Tamtéž, s. 32.

- V hodinách čtení doporučuje předčítání nahlas, krom mechanického čtení klade důraz i na správné pochopení textu a recitaci básní.
- Mluvnici a pravopis zaměřuje na praktickou dovednost „*v mluvě i písmu správně se vyjadřovati o všech věcech*“.⁵⁶
- Ve slohu žádá, „*aby dítky myšlenek svých s jistou zvučností správně pronášeti dovedly*“⁵⁷. Josef Rebec doporučuje počínat od povídek až po občanské dopisy, smlouvy a dokonce i závěti.
- V počtářství „*Pro nutnost a nezbytnost v životě věnována budiž počtům zvláštní pozornost jak ve škole tak i hojnými domácími úkoly*“⁵⁸ V prvních čtyřech třídách nejméně 4 hodiny týdně, v té páté dokonce pět.
- Zvláštním předmětem tehdy bylo měřictví (dnešní geometrie), v nižších ročnících byl důraz kladen na rovné křivky, přímky a plochy, v dalších třídách na tělesa a na vypočítávání jejich plochy a objemu.
- V zeměpise se žáci nejprve začali učit o svém okolí, od znalostí o vlasti postupně přes Rakousko-Uhersko došli znalostí Evropy a nakonec se zaměřili na vesmírná tělesa a hvězdy.
- Budovat vlastenectví a národní hrdost v dětech měl odjakživa za úkol dějepis. Nejinak tomu bylo v přeštické škole, kde se děti učily o našich svatých, Přemyslovcích, přes další historické epochy došly k národnímu obrození. Až v páté třídě „*s ohledem na vývin mocnářství rakouského a důležitější momenty slavných národů*“.⁵⁹
- Stejný význam jako zeměpisu a výuce historie byl přikládán přírodovědectví, které dnes rozdělujeme do dvou, potažmo do tří předmětů – přírodopis, chemie a zbožínalectví.

Předmětem, který v dnešní době zcela vymizel, byl krasopis.

⁵⁶ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1868-1895*, s.33.

⁵⁷ Tamtéž, s. 34.

⁵⁸ Tamtéž, s. 35.

⁵⁹ Tamtéž, s. 36 – 37.

Charitativní činnost při škole

V průběhu druhé poloviny 19. století vzniklo při přeštické škole několik různých spolků zaměřených na charitativní činnost. Z počátku byly zaměřené především na pomoc chudým žákům, přispívali jim tak na ošacení, učební pomůcky, ale také na stravu. Začátkem první světové války se přímá naturální pomoc obrátila také na podporu vojáků a uprchlíků. Součástí charity se stali rovněž samotní žáci a učitelé. Charitativní spolky měly dlouhého trvání, jejich činnost pokračovala dále i v dobách socialismu.

Spolek sv. Mikuláše

Podle návrhu Josefa Rebce vznikl při škole spolek sv. Mikuláše, který podporoval chudé a osiřelé děti.⁶⁰

„Spolek sv. Mikuláše dočkal se letos mimořádného příjmu. Po přání rodičů provozováno Rebcovo dětské divadlo „Cikáni“ s čistým výnosem 47.zl. To se stalo 20. prosince 1875.“⁶¹

Nadace Josefa a Marie Hlávkových⁶²

Nadace byla založena Josefem Hlávkou hned po smrti jeho manželky Marie. Měla prakticky stejný úkol jako spolek svatého Mikuláše, a to obstarávat chudým žákům učební pomůcky nebo knihy. Po smrti samotného Josefa Hlávky se stávající nadace ještě víc rozšířila a částka každoročně věnována na podporu nuzných o několik stovek stoupla.

„Dne 16. Března 1908 zúčastnila se školní mládež pohřbu dr. Josefa Hlávky z Lužan, kterýžto mecenáš národa českého pamatoval na naši školu svého rodiště i v závěti své, v níž založil novou nadaci na ošacení chudých dítek v roční dotaci 400 K na věčné časy!“⁶³

Nadace Lindauerovská

Spolek založený bývalým přeštickým biskupem. Měl za úkol podporovat podučitele, kteří měli oproti klasickým učitelům nižší služné.⁶⁴

Dobročinné akce nepořádaly pouze charitativní spolky, ale jak bylo již zmíněno, zapojovali se i sami žáci, většinou formou různých sbírek nebo představení. Třeba v roce

⁶⁰ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1868-1895*, s. 26.

⁶¹ Tamtéž, s. 26.

⁶² Tamtéž, s. 116.

⁶³ Tamtéž, s. 305.

⁶⁴ Tamtéž, s. 163.

1894 připravil přeštický divadelní spolek Úhlavan představení, z něhož činil čistý výnos 50 zlatých, a jenž byl věnován na nákup pomůcek oběma měšťanským školám⁶⁵.

Sčítání obyvatel – počet žáků

Roku 1881 proběhlo všeobecné sčítání lidu, ze kterého vyplynul počet dětí školou povinných na celém Přešticku, a to 6972, na celý tento počet 60 učitelů, průměrně tak bylo ve třídě 116 žáků na jednoho učitele. Z těchto statistik rovněž vyšlo na povrch opravdové dodržování povinné školní docházky, jež nebylo příliš příznivé, i přestože od roku 1875 platilo usnesení školní rady, které upravovalo trestání viníků.⁶⁶

„v usnesení míst. školní rady ze dne 30. září 1875, aby se vytiskly upomínky pro rodiče, kteří nedbale dítě do školy posílají. Leč má své dobré! Otec nedbalý musí se ve třech dnech dostaviti, se omluviti! Kdo nepřijde, neomluví, neposílá – zadá se k potrestání.“⁶⁷

Roku 1871 již školu navštěvovalo 748 žáků, z toho větší polovina dívek než hochů.

Velké množství dětí přispělo k otevření další třídy, nezůstalo to však pouze u jedné. Ke konci 80. let měly všechny třídy svojí dívčí paralelku. Tím došlo dokonce k rozdělení školy na dívčí a chlapeckou, z nichž každá obsahovala pět tříd. Zde je nutno pozastavit se nad dříve vyslovenou informací o dvoupatrové školní budově, která obsahovala tři třídy (v pozdějších letech byla z jednoho učitelského bytu přestavěna třída čtvrtá). Od druhé poloviny 19. století dosáhla škola obrovského rozmachu, a tak bylo namístě začít uvažovat o opětovném přesunutí výuky do více vyhovujících prostor. Jelikož v sedmdesátých letech nebyly prostředky pro stavbu nové budovy, byla škola znovu roztržštěna a třídy byly rozesety po měšťanských domech. Nutno ještě podotknouti, že v každé jedné třídě mohlo být až přes sto žáků.

S myšlenkou nové budovy přišla školní rada již v roce 1879, avšak zřizovatelem (obcí) byla rychle zatracena. Josef Rebec tedy neváhal pořádat besedy, kde prezentoval svůj návrh a poukazoval na nutnost minimálně rekonstrukce stávající budovy. Roku 1881 se mu podařilo návrh přednést na obecní radě a dokonce byl i odsouhlasen. Budova již byla v katastrofálním stavu. Avšak schválením návrhu vše skončilo a naděje na důstojné

⁶⁵ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1885-1913*, s. 179.

⁶⁶ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1868-1895*, s. 53.

⁶⁷ Tamtéž, s. 53.

vzdělávací prostory, ve kterých by se nacházela chlapecká i dívčí škola pod jednou střechou, ztroskotaly. Naštěstí se Josef Rebec nevzdal a ke konci roku 1885 se mu podařilo návrh s konečnou platností prosadit. Přes počáteční neshody a machinace s financemi za vykoupení pozemku, bylo schváleno i místo, kde bude nová školní budova stát. Zhotovení plánu včetně rozpočtu bylo zadáno plzeňskému staviteli Václavu Kábovi, stavby se ujal ing. Edvard Menšík. Celková částka se vyšplhala do výše 58 480 zlatých.⁶⁸

Zakládající listina, jejímž autorem je Josef B. Rebec, je uložena v cínové nádobě a je ukryta v základech pod vchodem.

„První myšlenka postavití dítkám města Přeštic a přiškolených obcí: Příchovic, Lužan, Skočic, Zerovic a Kucín, jichž bylo r. 1874 celkem 757, povstala v první schůzi místní školní rady dne 16. března 1874. Avšak neblahými poměry neuskutečnila se myšlenka tato tak důležitá až dnes, kdy počet dítek od r. 1874 vzrostl na 980 a počet tříd z 5 na 12. Z nich 7 v najmutých po městě místnostech se nalézaly: tu na základě jednomyslného usnesení místní školní rady ze dne 12. Máje 1885 za předsednictva měšťanosty přeštického pana Václava Steidla c.k. poštmistra a po dosažení schválení staveniště a plánů c.k. okresní školní radou, v jejímž čele a předseda stál c. k. okresní hejtman Jan Schreuer, ustanoveno bylo zbudovati školní dům, v němž by vedle obou obecných škol i měšťanská škola pro hochy umístěna býti mohla. Stavba tato zadána byla veřejnou dražbou dne 2. Června 1885 za nejmenší panem inženýrem Evardem Menčíkem z Klatov učiněna podání 58.420 zl. a pokračila již tak daleko, že pod dozorem stavby p. Vác. Strakou, civ. ingenieurem z Přeštic mohl dnešním dnem položen býti základní kámen způsobem účelu důstojným a slavným.“⁶⁹

Už od počátku se obyvatelé města a zejména jeho zástupci spořili o místě, kde bude škola stát. Podstatná část zastupitelů odsuzovala velkou vzdálenost od kostela, a tak se 15. prosince 1887 stala nedílnou součástí nové budovy školní kaple, ve které probíhaly mše pro různé příležitosti (zahájení a ukončení školního roku, zádušní mše za zemřelé představitele státu ale také běžné ranní mše).

⁶⁸ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštic, *Kronika 2. Národní škola Přeštic, 1868-1895*, s. 141.

⁶⁹ Tamtéž, s. 146.

Škola byla dostavěna v roce 1887, posvětil ji biskup Dr. Martin Říha, který byl shodou okolností světit nově vzniklou kapli v sousední obci – v Lužanech. První školní rok v nové budově začal 17. září 1887.⁷⁰

Osmdesátá léta rozvoji vzdělávání na Přešticku přála, a kromě nové školní budovy, která mimochodem slouží vzdělávání dodnes, byla otevřena 1. třída měšťanské školy pro chlapce, jež se v roce 1888 sloučila s obecnou školou chlapeckou. Vznikly také malotřídky v Lužanech a Kucínech.

Měšťanské školy

První školní rok začal 2. října 1885 v domě pana Karla Kunsta č. 41 na Pohořku. Škola obsahovala celkem tři místnosti, největší z nich byla věnována učebně, zbylé dvě pak učitelskému kabinetu a bytu ředitele, kterým se prozatím stal Jan Lindacker, jež byl záhy nahrazen Arnoštem Kirchnerem. Byla otevřena jedna třída, kterou navštěvovalo celkem 42 žáků. V dalších dvou letech přibýly ještě třídy dvě. Z provizorního řešení měšťanského domu se škola přesunula v momentě, kdy byla dostavena a zkolaudována nová školní budova.⁷¹

V roce 1891 byla v Přešticích zřízena 1. třída měšťanské školy dívčí. První třídu této školy navštěvovalo 95 žákyň. Tímto úkonem dostaly školy v Přešticích novou strukturu. Dříve sloučená obecná dívčí a obecná chlapecká škola se rozdělila. Pod společnou správu se dostala chlapecká obecná a měšťanská škola a dívčí měšťanská a obecná škola. Formálně však ve městě existovaly školy čtyři. Postupem času přibývaly u každé třídy jednotlivé paralelky (A, B)⁷².

Vyučování ve školách

Vyučování běžně začínalo ve dnech 15-17. září, první školní den byl zahájen bohoslužbou ve školní kapli a končil až kolem 20. července stejným způsobem.

Nezbytnou součástí vyučování bylo náboženství. Vyučoval jej katecheta, v případě jeho nepřítomnosti ho mohl zastoupit jakýkoli světský učitel, ne však na dlouhou dobu, pokud se tak stalo, byl volen katechetův zatímní zástup. Předmětem bylo římsko-katolické náboženství, k němuž přibyla v roce 1894 možnost výuky judaismu, prvním učitelem

⁷⁰ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1868-1895*, s. 166.

⁷¹ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1885-1913*, s. 1-3.

⁷² Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1868-1895*, s. 188.

tohoto nového předmětu se stal Ignác Ehrlich, jeho nástupcem později Leopold Singer.⁷³

„Vešl. c.k. zemská školní rada vyřizuje zdejší zprávu ze dne 16. února 1894. č. 366 o.p.ř. nařídila vynesemím ze dne 15. března 1894 č. 6047, aby na školách v Přešticích náboženství mojžišskému ve dvou odděleních po dvou týdenních hodinách jazykem českým vyučováno bylo.“⁷⁴

Hlavním vyučovacím jazykem na všech školách byla čeština. Na základě žádosti Josefa Rebce byl do výuky zařazen jazyk německý a v roce 1904 dokonce i francouzština.⁷⁵

V literatuře byl používán nově vydaný Slabikář, na kterém spolupracoval Adolf Trumar s Janem Jursou.⁷⁶

V roce 1904 byla vydána nová monografie *okres Přeštický*, jejímž autorem je Adolf Plégl. Tato publikace sloužila při výuce zeměpisu, zejména regionálního.⁷⁷

Učitelé se snažili udržet krok s novými pedagogickými směry tím, že odebírali různé časopisy a učitelské noviny (Pedagogické noviny). Žákům často předčítali z periodik, jako byly Květy, Zlatá Praha, Lumír apod.⁷⁸

Stejně jako dnes bylo učitelstvo podporováno v celoživotním vzdělávání. Účastnilo se různých školení, vzdělávacích akcí a kurzů. Jedním z nich byl v roce 1910 týdenní kreslířský kurz.⁷⁹

Žáci dostávali zhodnocení své celoroční práce na konci školního roku formou vysvědčení, jehož podobu navrhla zemská školní rada v roce 1906, společně s dalšími tiskopisy, které jsou potřeba k dobrému fungování školy. Ve vyhlášce se také nacházel seznam sešitů a kreslicích listů *„jichž jest na českých obecných i měšťanských školách v Čechách užívati.“⁸⁰*

Hlavní rozdíly od nynějšího běžného školního roku – vyučování probíhalo šest dní v týdnu (pondělí až sobota). Rozvrhy jednotlivých dnů byly dle potřeb upravovány. V dobách, kdy nová školní budova neposkytovala potřebný počet učebních prostor, bylo

⁷³ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1868-1895*, s. 165.

⁷⁴ Tamtéž, s. 165.

⁷⁵ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1868-1895*, s. 325.

⁷⁶ Tamtéž, s. 288.

⁷⁷ Tamtéž, s. 280.

⁷⁸ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1885-1913*, s. 74.

⁷⁹ Tamtéž, 337.

⁸⁰ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1868-1895*, s. 296.

vyučování rozděleno na ranní a odpolední. V zimních měsících se začátek vyučování posouval na půl devátou, důvodem bylo větší množství žáků z přilehlých vesnic.

Polévkový ústav

Roku 1902⁸¹ vznikl polévkový ústav, který z počátku fungoval od ledna až do března, v pozdějších letech už od podzimu do jara (přelom října a listopadu až duben). Primárním úkolem této instituce byla podpora chudých žáků, kteří dostávali polévku zcela zdarma. Postupem času byla teplá strava poskytována všem žákům, jídlo bylo hrazeno rodiči nebo institucemi, jež se zabývaly charitativní pomocí. Polévkový ústav postupem času začal fungovat obdobně, jako dnešní školní jídelna.

Volné a prázdné dny v průběhu školního roku

Žáci měli po celý školní rok několik druhů prázdnin a volných dnů v rámci různých příležitostí (narozeniny císaře Františka Josefa I. i jeho manželky, ale i tragické události, mezi něž patří třeba výročí smrti jejího Veličenstva). Druhého prosince 1910 se konal první dětský den, jehož tradice se nesla až do počátku druhé světové války.⁸²

Výjimkou nebyly uzavírky školy kvůli epidemiím různých nemocí - chřipka, záškrť a souchotě, koncem devatenáctého století měly tyto epidemie mnohdy tragické následky.⁸³

Očkování se stalo běžným až o téměř třicet let později. Přerušování vyučování ale vznikalo také kvůli nedostatku uhlí, krutým mrazům nebo živelným katastrofám, např. v letech 1889 a 1891 postihly město velké záplavy na základě přívalových dešťů, při kterých zahynulo mnoho žáků.⁸⁴

Služné učitelů

Učitelé za své působení dostávali pravidelnou mzdu tzv. služné, které nebylo příliš vysoké, tudíž se neustále bojovalo za jeho zvýšení. V roce 1892 byla vydána petice, jež byla v roce 1893 vyslyšena. Výše služného se tak vyšplhala 500 zlatým pro učitele na obecné škole a 700 zlatým pro učitele na škole měšťanské. Koncem století byl plat vyplácen již v korunách (obecné školy 1200 K a měšťanská 2000 K) s možností dalšího postupu po určitých letech praxe. Tento zákon, vydaný na pátém zasedání Českého

⁸¹ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1885-1913*, s. 89

⁸² Tamtéž, s. 32.

⁸³ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1868-1895*, s. 181.

⁸⁴ Tamtéž, s. 169.

královského sněmu, obsahoval také výše odměn vysloužilých učitelů. V roce 1912 byl pro výplatu služného stanoven vždy první den v měsíci.⁸⁵

Městské a okresní školní rady

Plynulý chod školy, plnění a tvorbu učebních osnov zajišťovalo pravidelné zasedání městské školní a okresní rady⁸⁶. Členy těchto řídicích orgánů byli učitelé a představitelé zřizovatele, což byly ve většině případů obce. Scházeli se minimálně jednou do roka. Předmětem jejich jednání nebyly pouze osnovy jednotlivých ročníků a tematické plány, ale také rozšiřování tříd na školách nebo zavádění nových učebnic. Následně byl proveden poctivý zápis, jenž se objevoval postupně ve všech školních kronikách (včetně výpisu členů).

Rozšiřování školní budovy

V devadesátých letech docházelo k dalšímu zvelebování školní budovy, byly zpracovány plány na školní zahradu a cvičiště. Později přibyly i návrhy na zřízení tělocvičny (dle Břetislava Pechara z Plzně). Realizace proběhla v roce 1910. Společně s tělocvičnou ve škole vznikla i kreslárna. Celý tento projekt stál 32 000 korun.⁸⁷

Záslouhou nově vzniklé školní budovy a zřízením dalších typů škol vzdělávání v Přešticích vzkvétalo. Učitelé využívali rozmanitější pomůcky, knihy a časopisy. Žáci měli k dispozici školní knihovnu, ta byla neustále rozšiřována. Výrazně se zlepšila i školní docházka, která oproti předešlým obdobím výrazně procentuelně stoupla. V roce 1899 padl návrh na založení hospodářské neboli průmyslové školy pokračovací. Realizace projektu proběhla o šest let později, škola byla formálně zařazena pod správu měšťanské chlapecké školy.⁸⁸ V roce 1910 byly založeny školy v Žerovicích a ve Skočicích. Tyto úkony výrazně ovlivnily počet žáků navštěvující přeštické obecné školy dívčí i chlapecké.

⁸⁵ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1868-1895*, s. 169 a 178.

⁸⁶ Tamtéž, s. 27.

⁸⁷ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Národní škola Přeštice*, s. 41-42.

⁸⁸ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1885-1913*, s. 288.

3.3. První světová válka a její vliv na chod přeštické školy

„Školní rok 1914/15 počal dne 16. Zář 1914 slavnými službami božími v 8mé hodině ranní v děkanském chrámu Páně v době války světové, války trojdohody (Ruska, Francie a Anglie) s trojspolkem (Rakousko-Uherska, Německa a Itálie, která však zůstala neutrální)“⁸⁹

První světová válka po celou dobu svého trvání neblaze ovlivňovala chod školy. Do vojenské služby byli povoláni někteří členové pedagogického sboru. Mezi ně patřili páni Karel Holoubek (přidělen sboru vozatajskému v Haliči), Václav Šindelář (později osvobozen) a školník Emanuel Pelikán (přidělen do Bosny).⁹⁰

Některé školní prostory byly využívány pro vojenské účely, z tělocvičny se v jednu chvíli stal lazaret pro zraněné vojíny (první vlak s raněnými vojíny projížděl Přešticemi 10. září 1914)⁹¹. Tato přechodná nemocnice poskytovala 39 lůžek, o nemocné se staraly ženy z Červeného kříže. Na Vánoce v roce 1914 uspořádali přeštičtí obyvatelé sbírku, vybrané finanční prostředky využili k potěšení vojínů, kteří bojovali za jejich vlast. Uspořádali štědrovečerní večeři, předali dary, zejména ošacení, ale i tabák a knihy. Do péče se zapojily také žákyně dívčí měšťanské školy, při hodinách ručních prací pletly ponožky, spravovaly prádlo, ale sháněly i kompenzační pomůcky jako třeba hole nebo nosily vojínům noviny.

V době, kdy nebylo lazaretu třeba, sloužily prostory jako detenční centrum pro haličské či chorvatské uprchlíky⁹². Dětem polských uprchlíků dokonce v jednu chvíli bylo učitelem Janem Bielakem poskytováno vyučování v rodném jazyce, které probíhalo každou středu a sobotu vždy první až třetí hodinu. Nedostatek učeben se kompenzoval buďto různými místnostmi v měšťanských domech po městě, nebo školní kaplí. Ta však i nadále dokázala posloužit svému původnímu účelu, protože se následkem tragických událostí konaly smuteční mše daleko častěji než v předchozích letech. Při bohoslužbách žáci uctívali památku padlých vojínů nebo zemřelých představitelů Rakouska-Uherska. Na konci každého náboženského obřadu musela zaznívat rakouská hymna. Válečný konflikt zasáhl nejen do provozu školy, ale i do samotné výuky, a tak v roce 1916 došlo k vyřazení

⁸⁹ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1914-1939*, s. 1.

⁹⁰ Tamtéž, s.5.

⁹¹ Tamtéž, s. 3.

⁹² Tamtéž, s. 3-4.

některých řad učebnic⁹³. Týkalo se to zejména učebnic dějepisu, zeměpisu nebo jazyků (českého i německého jazyka). O rok později se dokonce vyučovalo bez učebnic.

Obyvatelé ve válce

Učitelé byli zapojeni do války jak aktivně – vojenskou službou, tak pasivně – přispívali 1% ze služného okresní válečné úřadovně⁹⁴. Občané Přeštic trpěli nedostatkem potravin, byly vydávány tzv. chlebové lístky. Ceny běžných potravin se vyšplhaly do velmi vysokých částek (hovězí maso stálo 4.48K, kilogram másla dokonce 7K)⁹⁵. Stále častěji probíhal ve městě soupis různých potravin (nejprve obilí, později dokonce i brambor), na jehož základě pak byly určeny přiděly, nejprve 200 gramů mouky na den, toto číslo se v průběhu války stále snižovalo. Volný prodej mouky byl úplně zakázán. Na základě toho byl z počátku omezen provoz polévkového ústavu a ke konci války byl dokonce pozastaven.

„V zimě škol. roku 1915/16 nemohl polévkový ústav vařením polévky počítí, jelikož nebylo loje a všechny ostatní potřeby byly jednak drahé, jednak nebylo jich lze ani koupiti ani dostatí.“⁹⁶

V červnu roku 1916 byla zavedena cenzura dopisů a poštovních zásilek.

Válečné sbírky a charita

Na podporu válkou zmítané země se pořádaly různé sbírky kovů, bavlny a kaučuku ale i dalších surovin, do těchto činností se zapojovali samotní žáci, jednak již zmíněnými sbírkami potřebných materiálů, jednak charitativní činností – např. divadelní představení, charitativní koncerty, květinové slavnosti (první proběhla 4. října 1914, byl vybrán obnos 212K 46h)⁹⁷. Roku 1917 byly pro vojenské účely odevzdány zvony Poledníček a Umíráček (v celkové váze 160kg) i samotný školní zvonek⁹⁸. Vlivem nepříznivé situace se za první světové války výrazně posílila funkce charitativních spolků.

„Kuratorium nadací Hlávkovských vykonalo podílku chudých školních dítek dne 8. listopadu 1915 rozdáno 14 kabátů, 20 párů kalhot hochům a děvčatům 22 jupek a 23

⁹³ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštic, *Kronika 1. Střední škola Přeštic, 1914-1939* s. 35.

⁹⁴ Tamtéž, s. 16.

⁹⁵ Tamtéž, s. 14.

⁹⁶ Tamtéž, s. 24.

⁹⁷ Tamtéž, s. 31.

⁹⁸ Tamtéž, s. 43.

sukní. Spolek sv. Mikuláše rozdál chudým dětem 6 kabátů, 14 párů kalhot, 15 jupek v úhrnné ceně 340K 68h. Od podílky obuví muselo býti v tomto roce opuštěno pro přílišnou drahotu Koží.⁹⁹

3.4. Přeštická škola za první republiky

Počátek školního roku 1918/1919 se nesl ve slavnostním rázu. Škola byla ozdobena prapory, po městě se konaly slavnostní průvody, doprovázené žákovskou recitací vlasteneckých básní a zazněly projevy městských zastupitelů. Zrušily se všechny volné dny spojené s oslavami výročních dnů rakouských představitelů. Postupně docházelo ke zlepšování školní docházky.

Roku 1924 se žáci se svými učiteli zúčastnili slavnostního odhalení pomníku T.G Masaryka na náměstí.¹⁰⁰

Školní budova

Školní budova procházela různými rekonstrukcemi a úpravami. Byla provedena přístavba v hodnotě 294 647K, přibýlo 6 učeben, 3 kabinety a toalety¹⁰¹. Na přístavbě se podíleli výhradně přeštití řemeslníci. Z dotací byly dovybaveny některé specializované učebny, například třída vlastivědy a dějepisu. I přes tento počin byl neustálý nedostatek vhodných prostorů, proto některé hodiny probíhaly v měšťanském domě na Pohořku, jednalo se o pobočku třetí třídy dívčí měšťanské školy. Ke konci 30. let získali žáci školní rozhlas v hodnotě 19 000K jako dar od spořitelny. Prvním přenosem byl děkonný projev ředitele chlapecké měšťanské školy Františka Strnada.¹⁰²

Chod školy a vyučování

Zápis do škol probíhal vždy na konci června.

Charitativní spolek sv. Mikuláše se zaměřil na pomoc pro válečné invalidy, vdovy a sirotky po padlých vojácích. Opět začal fungovat polévkový ústav. Na post učitele se vrátil pan Karel Holoubek, který strávil ve válce celých pět let. Zrušila se provizorní vojenská nemocnice, a tak získala tělocvična opět svoji původní funkci.

Následkem přeměny státního zřízení a s ní spojenou inovací zákonů se učitelé dostali

⁹⁹ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1914-1939*, s. 23.

¹⁰⁰ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Střední škola Přeštice, 1892-1924*, s. 299.

¹⁰¹ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1914-1939*, s. 40-42.

¹⁰² Tamtéž, s. 80 a 88.

do role státních zřízenců, čímž došlo k další změně v platech. Odměny byly vypláceny v Československých korunách. Městská a okresní školní rada byla přetvořena v okresní školní výbor, avšak funkce tohoto orgánu nebyla výrazně obměněna.

Na základě reorganizace ve struktuře vyučovacích předmětů zachycených v Malém školském zákoně z roku 1922¹⁰³ se dívky učily ženským ručním pracím a do osnov rovněž přibyla výuka občanské nauky. Zrušila se povinná účast žactva při náboženských úkonech (školní rok 1923/24 jako první nezačal bohoslužbou), avšak výuka náboženství zůstala zachována (bez povinného statutu).

Učitelé se účastnili různých tělocvičných kurzů, v roce 1925 navštívili kurz her a o deset let později vůbec první lyžařský kurz pro přeštické pedagogy, pořádaný v Železně Rudě.¹⁰⁴

Polévkový ústav fungoval i v prvorepublikových letech. Vyvažovalo se ve sklepení budovy, neboť zatím nebyly nalezeny vhodnější prostory. Na stravovacích akcích se podíleli rodiče žáků, ať už samotnou přípravou pokrmů, tak pouhým hrazením stravy pro své děti nebo příspěvkem pro děti z chudých rodin. K této podpoře nemajetných se přidal hostinec U Sýkorů.

Začátek školního roku se přesunul na 1. září a konec na 28. června. Náboženství jako takové bylo zbaveno povinného statutu. Žáci, kteří měli zájem, si mohli vybrat ze tří možností a to: římskokatolické n., judaismus, československé n.

K osobnostnímu i znalostnímu rozvoji dětí přispívalo nepřeborné množství pomůcek, jež se stále rozšiřovalo. Učitelé měli na výběr z několika řad učebnic, což přispělo k větší objektivitě vyučovaných oborů. V polovině dvacátých let se žáci začali učit z nových učebnic – *Poupata, Ráno, Mateřská řeč*. Na knihách pro výuku zeměpisu a dějepisu měli zásluhu Petr Dejmek a Ladislav Horák.¹⁰⁵

Některé předměty byly více zaměřeny na jugoslávko-rumunské vztahy, jednalo se zejména o občanskou nauku. Vysokou míru poznání poskytovala školní knihovna, jež byla stále rozšiřována.

Ve třicátých letech počíná vydávání vlastivědného sborníku Pod Zelenou Horou, na kterém spolupracovali sami učitelé a jeho vydávání pokračuje, s malými přestávkami,

¹⁰³ KOPÁČ, Jaroslav. *Dějiny školství a pedagogiky v Československu*. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1971, s.47.

¹⁰⁴ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1940-1945*, s. 71.

¹⁰⁵ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Střední škola Přeštice*, s. 18.

dodnes¹⁰⁶.

Koncem třicátých let stoupala potřeba rodičů zapojit se alespoň minimálně do rozhodování o chodu školy, ta zavedla vzniku rodičovského sdružení¹⁰⁷.

Jelikož se situace v celé Evropě měsíc od měsíce zhoršovala, zpracovali ředitelé škol, netušíc jak brzy budou potřeba, plány protiletectvé obrany.

Oslavy

Přeštické školy prosperovaly, a tak vznikla touha předvést práci zaměstnanců nejen rodičům dětí ale i širší veřejnosti. Jedenáctého června 1932¹⁰⁸ byl uspořádán pracovní den učitelstva okresu přeštického spojený s oslavami a dnem otevřených dveří. Školní budova, veškeré její vybavení i modelové vyučovací hodiny byly zpřístupněny veřejnosti, zároveň proběhla výstava protiplynové výbavy. V roce 1935 se žáci zúčastnili dne branné výchovy. *„Dne 20. října uspořádal okresní výbor v Přešticích za součinnosti místních spolků den brannosti v Přešticích, jehož se zúčastnili všichni žáci přeštických škol se svými učiteli. Při té příležitosti vystoupili sborovou recitací Dykovy básně „Vlajka“.“*¹⁰⁹

V témže roce také proběhla velkolepá oslava padesátého výročí založení první chlapecké měšťanské školy.

3.5. Přeštická škola za Protektorátu Čechy a Morava, vliv druhé světové války na chod školy

Koncem třicátých let byly Přeštice, stejně jako zbytek země, postiženy vysokou mírou nezaměstnanosti. Přišly první povolávací rozkazy, které měly vliv na učitelstvo a jejichž následkem byl nedostatek pedagogických sil. Do přeštické chlapecké měšťanské školy se zapojili žáci ze širšího okolí. Dne 8. října 1939 se na výuku dostavili žáci dobřanské měšťanské školy se slovy, že je jejich školní budova vyklizena pro vojenské účely, a tak mají ve výuce pokračovat v Přešticích.¹¹⁰

Vznik protektorátu znamenal výrazný zásah do fungování vzdělávacích institucí. Ředitelé byli nuceni k odstranění obrazů prezidenta Edvarda Beneše i Tomáše G.

¹⁰⁶ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Národní škola Přeštice, 1940-1945* s. 33.

¹⁰⁷ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Střední škola Přeštice, 1924-1945*, s. 138.

¹⁰⁸ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Národní škola Přeštice, 1940-1945* s. 32.

¹⁰⁹ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Střední škola Přeštice, 1924-1945*, s. 164.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 196.

Masaryka. Proběhla velmi přísná revize školní knihovny. Na základě vzniku Protektorátu byly zapečetěny stávající školní kroniky.

„ Na základě tehdejšího nařízení byla tato pamětní kniha uzavřena a zapečetěna. Od školního roku 1940/41 založena byla nová pamětní kniha z doby okupace, která zůstává nedílnou součástí této kroniky.“¹¹¹

Nově vzniklý totalitní režim, který české země podroboval německému obyvatelstvu, hlásal povinnou úctu k německým symbolům. Škola musela nést nový německo-český název, rovněž musela nechat zhotovit razítko, kde se český i německý název objevoval.¹¹² V roce 1940 vznikly nové učební osnovy, jež naprosto vyloučily vyučování občanské výchovy, oproti tomu se německý jazyk stal povinným. Výuka byla orientována na vztahy s Velkoněmeckou říší, což značně ovlivnilo výuku zeměpisu i dějepisu, ředitel školy měl za úkol na těchto hodinách provádět častější hospitace. Německé ideologické otázky se promítly také do literatury.

„Při školní i mimoškolní četbě jest upustiti od četby židovských spisovatelů.“¹¹³

Běžný školní rok ve válečných letech

Válečnými léty byl vážně postižen celkový chod školy. Z důvodu nedostatku papíru byla značně omezena jeho spotřeba, a tak využívali žáci prvního a druhého ročníku místo sešitů břidlicové tabulky.¹¹⁴

První školní den probíhal obvykle ve dnech 1-3. září. Žáci si v rozhlase vyslechli půl až třičtvrtěhodinový projev ministra školství Emanuela Moravce, jehož podstatou bylo zejména ujišťování o kvalitě protektorátního školství, ale také výzva k loajalitě k Velkoněmecké říši a s ní spojené bezpečí, které občanům říše poskytuje. Následoval výčet vojenských úspěchů.¹¹⁵

Běžný vyučovací den začínal v 8:30, nastaly dny, kdy byl počátek posunut až na 8:45. Doba vyučovací hodiny byla prodloužena z pětačtyřiceti minut na padesát. I v těchto totalitních letech probíhaly během školního roku různé druhy prázdnin a volných dnů, které směřovaly k oslavám narozenin říšských představitelů nebo například vzniku

¹¹¹ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Střední škola Přeštice, 1924-1945*, s. 150.

¹¹² Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1940-1960*, s. 3.

¹¹³ Tamtéž, s. 8.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 11.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 38.

Protektorátu Čechy a Morava. Po žácích byla vyžadována perfektní znalost německé státní hymny. Velké množství prvorepublikových svátků bylo zrušeno a jejich oslavy byly zakázány. Aby se na tyto významné dny nezapomnělo, řešili je ředitelé přeštických škol následovně:

*„Za okupace zákaz oslav vzniku ČSR byl řešen tak, že byl ve školním rozhlase přečten oběžník, který veškeré oslavy zakazoval, čímž byl připomenut význam tohoto slavného dne.“*¹¹⁶

V rámci prohlubování vztahů s Německem byla v Praze pořádána výstava Deütsche Grösse.¹¹⁷ Všichni učitelé dějepisu a německého jazyka měli povinnost ji navštívit, ostatním pedagogům byla výrazně doporučena.

V důsledku úbytku nerostných surovin, jež byly potřebné k pravidelnému chodu přeštické školy, zejména uhlí, byly vánoční prázdniny každý rok prodlužovány téměř na celý měsíc. (např. v roce 1941-42 probíhaly od 20. prosince až do druhé poloviny ledna)¹¹⁸.

Přeštice se potýkaly s nedostatkem věcí a materiálů k zajištění téměř všech životních potřeb, proto byla školní zahrada využívána pro pěstování plodin nezbytných pro stravování chudých žáků, neboť školní polévkový ústav byl opět omezen v provozu.

Žáci se po celý rok zapojovali do válečných sbírek kovů, papíru, oděvů apod. Zmiňovaná sbírka kovů nesloužila pouze jako zdroj potřebných surovin, celý proces dalšího zpracování zajišťoval také práci dělnictvu.

V dobách, kdy byla škola z jakéhokoli důvodu zavřena, se žáci věnovali domácímu vyučování. Ve smluvený čas navštěvovali učebnu, kde jim byly zadávány úkoly pro domácí práci, ve většině případů na celý týden. V následujících setkáních proběhla kontrola a nové zadávání. Tyto případy nazývané „nouzovým vyučováním“ nebyly výjimečné.¹¹⁹ Setkání probíhala z počátku v budově hospodářské školy, poté, co začala být využívána pro vojenské účely, se konala na městské radnici nebo v hostinci „U Soudků“.

Do totálního nasazení se dostali někteří učitelé. Pan ředitel hlavní školy (dříve měšťanské chlapecké) Jan Stodolovský byl několikrát vyslýchán gestapem.¹²⁰

¹¹⁶ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1913-1940*, s. 192.

¹¹⁷ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1940-1960*, s., s. 4.

¹¹⁸ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Národní škola Přeštice, 1940-1945*, s. 38.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 44.

¹²⁰ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1913-1940* s. 199.

Úprava školy v souladu s Velkoněmeckou říší

Došlo k hojnému vyřazování učebních pomůcek, jednalo se zejména o mapy, obrazy a knihy (vyšel seznam zakázaných knih).

Obrazy s československých prezidentů byly nahrazeny podobiznou Adolfa Hitlera a zastupujícího říšského protektora. Jeho portrét musel viset na dveřích kanceláře ředitele školy. Byla určena velikost, pořadí i umístění. Oběžník, který toto nařizoval, zněl takto: *„Úřední místnosti ředitelů (správců) škol všech kategorií, které dosud nebyly vyzdobeny obrazem Vůdce a říšského kancléře a státního prezidenta, po případě větším znakem Protektorátu Čechy a Morava, budtéž napříště na čelních stěnách vyzdobeny obrazem Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera, říšského protektora v Čechách a na Moravě Konstantina svobod. pána von Neuratha a státního prezidenta Dr. Emila Háchy. Obraz Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera ve větším měřítku bude umístěn na předním místě.“*¹²¹

V roce 1941 proběhla restrukturalizace škol. Vznikl nový systém, který upravoval délku a typ studia.

*„Obecné školy s českým vyučovacím jazykem se upraví tak, aby umožňovaly splnění povinné školní docházky zpravidla v celém jejím rozsahu. Měšťanská škola s českým jazykem je školou výběrovou, je čtyřtřídní a připojuje se ke čtvrtému postupnému ročníku obecné školy.“*¹²²

V důsledku dopadla tato vyhláška následovně: obecná 1 – 8. ročník, měšťanská (5-8. ročník) se stala výběrovou (pouze 35% žáků) a byla přejmenována na školu hlavní.¹²³

V témže roce proběhlo zavedení nově schválených učebnic (například pro přírodovědu a přírodopis byly jediné povolené Pasterjickovy učebnice, i v nich však došlo k zásahu a cenzuře, čítanka Sluníčko nebo učebnice Doma)¹²⁴. Ředitel školy byl povinen kontrolovat, zda výuka probíhá v duchu dobrého vztahu s Německem spojeném s jeho jednoznačnou podporou.

*„Zat. ř. uč. se osobně přesvědčila, že se výchova dětí děje v duchu naprosté loyality k Velkoněmecké říci ve všech třídách.“*¹²⁵

¹²¹ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1940-1960*, s. 29.

¹²² Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Národní škola Přeštice, 1930-1952*, s. 24.

¹²³ Tamtéž, s. 24.

¹²⁴ Tamtéž, s. 28.

¹²⁵ Tamtéž, s. 31.

Učitelé museli uchovávat přípravy na všechny předměty dokonce pro každou hodinu, pro případné kontroly z vyšších orgánů. Pod drobnohledem nebyli pouze učitelé, ale také žáci, kteří museli ukazovat před vstupem do budovy školní brašny. O všech těchto akcích byly vedeny podrobné záznamy.

S postupujícími válečnými léty docházelo stále častěji k různým restrikcím, jednou z nich byl úplný zákaz vyučování už tak omezeného dějepisu.

*„Dle vyhlášky 29/11 1941, č. III – 4430/4 se zastavuje vyučování dějepisu zatím do konce I. pololetí, hodin se využije k vyučování němčiny.“*¹²⁶

V zeměpise byla látka zaměřena výhradně na Německo a Protektorát. Učitelé německého jazyka se pravidelně scházeli v „pracovním kroužku“, jehož úkolem byly zejména vzájemné hospitace. Předsedou tohoto uskupení se stal pan učitel Ladislav Pelíšek.¹²⁷

Historie nebyla vymazána pouze jako samostatný předmět, ale vypustila se také z vlastivědy, literatury i z náboženství. V témže roce (1941) došlo k vyřazování severoamerických autorů ze školní i obecní knihovny.¹²⁸

V roce 1942 pro učitele dokonce vyvstala povinnost zdravit zdvižením pravé ruky. Po událostech z 27. května 1942 musel být pronesen projev (samozřejmě schválený ministerstvem školství) o nesouhlasu odsouzeníhodného atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.¹²⁹

Oblíbené oslavy, kterých se účastnilo vždy žactvo a veškeré učitelstvo, byly v těchto letech orientovány na výročí Protektorátu, narozeniny A. Hitlera, E. Moravce... zúčastnit se jich od této chvíle mohli pouze učitelé německého jazyka a vybraní žáci.

V letech nacistické okupace zavedlo tehdejší ministerstvo školství šestistupňový klasifikační řád.¹³⁰

V lednu roku 1944 byly Přeštice zařazeny do skupiny „Protiletická obrana na venkově“. Daleko častěji se nazývala tzv. Fliegalarm – protiletický poplach. V rámci tohoto programu vyšla školní vyhláška ve znění:

¹²⁶ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1940-1960*, s. 26.

¹²⁷ Tamtéž, s. 30.

¹²⁸ Tamtéž, s. 41.

¹²⁹ Tamtéž, s. 56.

¹³⁰ Tamtéž, s. 68.

„Osazenstvo naší školy je rozděleno ve dvě skupiny: První skupina na znamení „Letecký poplach“ nebo „Všeobecná výstraha“ odejde ze třídy na chodbu a ukryje se za špalety u stěn mezi okny. V této skupině jsou děti z Příchovic a z místních ty, jež bydlí ve větší vzdálenosti od školy, více než 5 minut. Druhá skupina odchází současně domů do domácích úkrytů...“¹³¹

Protiletecké obraně se přizpůsobilo vybavení budovy. V každé třídě museli být k dispozici pytle s pískem a kbelíky pro případný požár. Velká zásoba písku ležela na školním dvoře.

28.4. 1945 bylo následkem častých náletů nepřátelských letadel a blízkých bojů přerušeno běžné vyučování. Až do odvolání.

3.6. Přeštická škola v letech 1945-1948

Po skončení druhé světové války mohli pisatelé kronik navázat na předchozí zápisy, které byly násilím přerušeny v roce 1941. Zápis z 5. května 1945 v jedné z kronik zní vskutku oslavně.

„Jsme svobodni. Naplnily se dnové, pozdravili jsme příchod nové svobody. Zas máme svou Prahu, krásnou a nepomíjející, hrdinskou a vzdorující, Prahu českou, naši“¹³²

Vyučování bylo obnoveno dne 22. května 1945, i když se nedá mluvit o běžných školních dnech. Zbytek školního roku se nesl ve slavnostní náladě, žáci s učiteli spíše diskutovali o děsivě prožitých létech, oslavovali a pracovali na drobných opravách školní budovy.

Dne 6. července 1945 proběhla ve městě za přítomnosti žactva, učitelstva i veškerého obyvatelstva oslava znovuobnovení republiky¹³³. Zúčastnila se jí také rota amerických vojáků, která se podílela na osvobození Přeštic i nedaleké Plzně. Při této příležitosti byl vztyčen pomník padlým ve válce. Obnovena byla také socha zesnulého prezidenta T.G. Masaryka, resp. její hlavní část, jež přežila válku jen díky statečnosti jednoho z občanů

¹³¹ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Střední škola Přeštice, 1940-1960*, s. 71.

¹³² Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Národní škola Přeštice, 1930-1952*, s. 151.

¹³³ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1945-1953*, nestránkováno.

města. Ten ji měl po celou dobu okupace ukrytou na zahradě u svého domu. Její podoba je zachována dodnes.

Systém škol byl přeorganizován do původního předválečného stavu. Z hlavních škol se tak staly opět měšťanské. Aby bylo odčiněno žákům, kteří z nějakého důvodu nemohli během války pokračovat ve studiu na měšťanské škole, vydalo MŠANO vyhlášku, jejíž podstatou byl automatický přestup.

Ihned se změnila klasifikační stupnice, získala svoji předválečnou podobu. Chování bylo hodnoceno čtyřmi stupni a prospěch pěti stupni.

Školní rok 1945/46 byl zahájen na náměstí pod obnovenou sochou prezidenta Osvoboditele T. G. Masaryka. Tato slavnost se poprvé týkala i školního roku v mateřské škole, která byla Přešticích nově otevřena.¹³⁴

Počátkem listopadu se učitelé vrhli do obnovy školní knihovny. Zachráněné knihy vrátili zpět na svá místa, vybrali a zlikvidovali publikace se závadným nacistickým obsahem.

Z totálního nasazení se vrátili páni učitelé Ladislav Pelíšek a Karel Naxera. Hned na počátku roku (14.zář) vzpomínaly děti na Tomáše G. Masaryka.

Vyučování ve škole

Od prvního září 1948 studovali ve smíšených třídách chlapci i dívky na nižším stupni školy národní (1-5. ročník), pokračovali povinnou docházkou na škole střední, která zahrnovala šestý až devátý ročník.¹³⁵

Kvůli uzavření všech vysokých škol během druhé světové války došlo k deficitu vzdělávání pedagogických pracovníků. Hned od podzimu 1945 proto byly na plzeňské fakultě pořádány pravidelné přednášky pro učitele. Jelikož probíhaly každou sobotu, byl feriální (volný) den přesunut ze čtvrtka na sobotu. Jednalo se samozřejmě jen o třídy učitelů.¹³⁶

V poválečných letech se žáci setkávali s dary od dorostu amerického Červeného kříže. Ten se podílel na zásobení školy mlékem či cukrovím. Polévkový ústav byl částečně nahrazen stravovacími akcemi, které zajišťoval Kanadský červený kříž. Žákům se třikrát

¹³⁴ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Střední škola Přeštice, 1940-1945*, s. 135.

¹³⁵ Tamtéž, s. 138.

¹³⁶ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Národní škola Přeštice, 1930-1952*, s. 158.

týden rozdávalo horké kakao a dvakrát týdně polévka.

V pohraničí docházelo ke krutému odsunu německých obyvatel. V souvislosti s vyklizením oblasti od velké části obyvatelstva vznikl nedostatek profesních sil týkající se nejen školního prostředí. Učitelé byli přikazováni do určitých obcí, následkem toho vznikaly problémy, které byly řešeny různými způsoby.

„Jelikož je po přikázání učitelů do pohraničí velký nedostatek sil na okrese, byla dnem 26. září 1946 spojena V. třída obecné školy chlapecké s V. třídou obecné školy dívčí na třídu smíšenou, která je organicky přičleněna správě obecné školy dívčí.“¹³⁷

Celou problematiku transferu zhlédli žáci na vlastní oči na výstavě s názvem „Proč je nechceme“ pořádané v sokolovně.

„12. dubna prohlédly si žákyně naší školy s velkým zájmem výstavu „Proč je nechceme“.“

138

Ke stávajícím předmětům přibýly nové učební obory: politická výchova a ruský jazyk. Politická výchova měla za úkol zajistit správný vývoj dospívajícího jedince s ohledem na jeho volební právo, které mu nově od 18 let náleží. Ruský jazyk se dostal na první místo mezi všemi cizími jazyky, zatímco výuka německého jazyka prakticky úplně vymizela. V rámci nových učebních osnov vznikly doučovací skupiny, které byly zřizovány dle potřeby, a zájmové kroužky. Tyto aktivity byly omezeny svým počtem, při každé škole mohlo vzniknout maximálně 5 zájmových kroužků a 12 doučovacích skupin. S ohledem na to, že v Přešticích formálně fungovaly školy hned čtyři, nebylo toto omezení nijak výrazně směrodatné. A tak vznikl při národní škole například pěvecký sbor, na starost jej měla paní učitelka Marie Pokorná a hned z počátku jej navštěvovalo 44 dětí, ale i kroužek leteckého modelování. Na střední škole se jednalo o botaniku, výtvarný, technický, tělovýchovný a branný kroužek atd.¹³⁹

Devatenáctého dubna roku 1946 uspořádaly všechny zdejší školy společnou akademii v rámci Týdne dětské radosti. Čistý výnos byl věnován na zakoupení knih do žákovské knihovny.¹⁴⁰

Na přelomu roku 1947/48 škola zakoupila nové rozhlasové zařízení, stávající bylo

¹³⁷ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Národní škola Přeštice, 1930-1952*, s. 160.

¹³⁸ Tamtéž, s. 164.

¹³⁹ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1940-1960*, s. 62.

¹⁴⁰ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1945-1953, nestránkováno*.

následkem války poškozeno.¹⁴¹

Na základě dvouletého budovatelského programu vznikla od 1. září 1947 žákovská samospráva. Každá třída zvolila svého zástupce, který se pak se s ostatními scházel v pravidelných schůzích společně s určeným vyučujícím. Jejich úkolem bylo přispět svými návrhy ke zlepšení plynulého chodu školy, ale také prosadit reálné požadavky žactva.¹⁴²

Oslavné a volné dny byly věnovány významným osobnostem z oblasti politiky Československé republiky a Sovětského svazu. Slavilo se výročí vítězství VŘSR, založení Rudé armády. Výzdoba budovy se nesla v duchu dobrého vztahu těchto dvou státních útvarů a měla reprezentovat budovatelské úsilí národa. Ve třídách byly k nalezení obrazy tehdejšího prezidenta ČSR Klementa Gottwalda a generalissima J.V. Stalina.

V listopadu, přesněji 15.-20. 1948, probíhal na škole Gottwaldův týden vzorné práce, spojen s oslavami narozenin čerstvě zvoleného prezidenta. Tehdejší ředitelka 2. národní školy – Marie Housarová zhodnotila uplynulý týden následovně:

*„Školní docházka byla vzorná, všichni žáci přicházeli včas do školy. Byla zvýšena osobní čistota, úprava vlasů a nehtů, dbáno úpravy a čistoty ve třídě i na chodbě. Velmi pečlivá byla úprava sešitů a výkresů.“*¹⁴³

Žáci se podíleli i na podpoře sjezdů Komunistické strany Československa různými besídkami. Děti byly seznámeny se záměrem pětiletého plánu.

Jak doporučoval dvouletý plán, na školu začal pravidelně dojíždět zubař, který pořádal prohlídky chrupu všech dětí, svojí přítomností zajišťoval prevenci lékař, jenž očkoval proti epidemickým nemocem nebo tuberkulóze (toto očkování v prvních letech hradil Dánský červený kříž). Pravidelně byl podáván rybí tuk.¹⁴⁴

Školní rok 1948/49 byl vzorovým pro dalších několik desítek let.

*„Byl ukončen první rok jednotné školy. Novým zákonem ministra dr. Zd. Nejedlého vnesen do našich škol nový duch radostní školní práce. Shrnujeme výsledky budovatelské práce na počátku Gottwaldovy pětiletky a budeme v ní pokračovat i v novém školním roce.“*¹⁴⁵

¹⁴¹ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1940-1960*, s. 70.

¹⁴² Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Národní škola Přeštice, 1930-1952*, s. 184.

¹⁴³ Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1940-1960*, s. 69.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 70.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 76.

Závěr

V této práci jsem se zaměřila na historii přeštické školy. Pokusila jsem se podrobně zmapovat období od vzniku školní budovy roku 1887 po únorový převrat v roce 1948. V první kapitole jsem popsala stručné dějiny města Přeštice, které jsou blízce provázány se vznikem prvních tamějších škol. Druhá kapitola se věnuje podrobnější obecné charakteristice jednotlivých období ve vývoji školství na našem území. Znalost těchto dvou kapitol funguje jako stěžejní podklad pro třetí celek.

V poslední části se dozvídáme, jak byl vlastně systém škol v Přešticích komplikovaný. V období šedesáti let se střídaly způsoby správy škol i jejich typy. Nejprve existovala pouze škola farní, která byla později přeměněna na hlavní, v níž se otevřely i první třídy pro dívky. Později vznikla první měšťanská škola chlapecká, tento počín naprosto změnil strukturu, neboť byla rozdělena obecná škola dívčí a chlapecká, a spojila se měst. škola chlap s ob. školou chlapeckou, k dívčí obecné škole záhy přibyla měšťanská škola dívčí. Tento systém přečkal dlouhá léta prakticky neporušen, včetně první i druhé světové války, kdy byl poměr obecných a měšťanských škol částečně pozměněn, měšťanská škola tak získala jiný název. Zlom nastal v roce 1948, kdy začala fungovat tzv. jednotná škola.

Velký rozdíl lze spatřit v orientaci volných a oslavných dnů. Za R-U byly oslavovány osobnosti císařské rodiny, kdežto za první republiky se konaly ceremonie spojené se vznikem Československa, kruté období Protektorátu se setkávalo s oslavami německých říšských představitelů a po válce byly tyto akce orientovány převážně na východ. Se střídajícími se režimy stoupala také kvalita zdravotnické péče. Jestliže na konci devadesátých let probíhaly epidemie např. záškrtu několikrát za deset let a měli tragické následky, v průběhu let třicátých se proti těmto nemocem začalo očkovat a na konci let čtyřicátých již do škol docházel dokonce i zubař. Všechna období byla provázána charitativní činností, jež byla po celou dobu zaměřena podobným směrem. Od pomoci nemajetným žákům, přes příspěvky na školní pomůcky a knihy, až k válečným sbírkám materiálu či peněz pro raněné vojáky.

Stěžejní pro mě byla práce s kronikami, psanými řídicími učiteli v určitém období. Pamětní knihy byly psány českým jazykem. Nalézala jsem v nich mnoho informací nejen o

chodu školy, ale také o životě ve městě. Důležité události jsou zmíněny i v celostátním měřítku.

V mé diplomové práci jsem se snažila využít všech dostupných zdrojů a podat co nejpřesnější historické informace o tomto tématu. Chtěla bych ji věnovat Základní škole Josefa Hlávky Přeštice.

Resumé

This thesis deals with history of basic school in Přeštice since foundation of new building in 1887 to 1948. It briefly describes the historie of Přeštice. Second chapter contains the characteristic of each period of educational history in our country. The main part is devoted to the development of the local basic school from 1887 to 1948, this chapter include first references about education in Přeštice. It describes the development of the school buildings, their repairs and renovations and the pedagogical and extra-curricular activities in the particular periods.

Zdroje

Literatura

BRAŠNA, Václav, ed. *Přeštice*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1976

ŘIČÁK, E. V. *Dějepis města Přeštic a jeho okolí: E.V. Řičák*. V Praze: Petřík, 1864

SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987

KUZ'MIN, Michail Nikolajevič. *Vývoj školství a vzdělání v Československu*. Praha: Academia, 1981

KOPÁČ, Jaroslav. *Dějiny školství a pedagogiky v Československu*. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1971

Seznam pramenů

Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1940-1960*.

Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1885-1913*.

Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Střední škola Přeštice, 1913-1940*.

Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1868-1895*.

Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Národní škola Přeštice, 1930-1952*.

Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 1. Národní škola Přeštice, 1940- 1945*.

Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Střední škola Přeštice, 1892-1928*.

Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Střední škola Přeštice, 1924-1945*.

Archiv ZŠ Josefa Hlávky Přeštice, *Kronika 2. Národní škola Přeštice, 1945-1953*

Seznam elektronických zdrojů

<https://www.prestice-mesto.cz/mesto/o-meste/presticke-prase/>

[www.spolek-prestice.cz/wp-content/uploads/2015/08/Historie-Přeštic.docx](http://www.spolek-prestice.cz/wp-content/uploads/2015/08/Historie-Preštic.docx)

<https://www.cuni.cz/UK-1391.html>

<https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1873&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

http://www.jus.cz/parse_url.php?url=/historie-JUS-jako-celku